

5. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651d-17>
6. Пожар В. І. Щодо класифікації представництва у кримінальному судочинстві / В. І. Пожар // Підприємництво, господарство і право : щоміс. науково-практичний господарсько-правовий журнал. – 2009. – № 5. – С. 144–146.
7. Постанова Пленуму Верховного Суду УРСР від 31.03.1989 р. № 3 "Про практику застосування судами України законодавства про відшкодування матеріальної шкоди, заподіяної злочином, і стягнення безпідставно нажитого майна" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-89>
8. Роз'яснення Вищого господарського суду України № 02-5/334 від 12.09.1996 р. «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із створенням, реорганізацією та ліквідацією підприємств» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_334800-96
9. Уголовно-процесуальний кодекс Республіки Беларусь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tamby.info/kodeks/yupk.htm>
10. Уголовно-процесуальний кодекс Республіки Казахстан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pavlodar.com/zakon/?dok=00147&ogl=all>
11. Цивільне процесуальне право України : навч. посіб. / Ред. С. С. Бичкова. – К. : Атіка, 2006. – 384 с.
12. Цивільне процесуальне право України : підручник / Ред. С. С. Бичкова, І. А. Бірюков, В. І. Бобрик [та ін.] ; За заг. ред. С. С. Бичкової. – К. : Атіка, 2009. – С. 760.
13. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
14. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
15. Шевченко Н. Момент правонаступництва при реорганізації господарських товариств / Н. Шевченко // Право України. – 2006. – № 4. – С. 62–65.
16. Шевченко Н. Поняття та сутність правонаступництва при реорганізації господарських товариств / Н. Шевченко // Підприємництво, господарство і право : щоміс. науково-практичний господарсько-правовий журнал. – 2006. – № 5. – С. 44–47.

УДК 35.078.1

Т.М. Філоненко
прокурор прокуратури Печерського району
м. Києва, юрист третього класу

ЩОДО ОЗНАК ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОКУРОРСЬКОЇ ВИМОГИ ЯК АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХОДУ ПРИМУСУ

В статті досліджуються прокурорська вимога як один із заходів адміністративно-правового примусу. При цьому, розглядаються та аналізуються характеристики такого повноваження прокурора як застосування прокурорської вимоги та виявляються ознаки останньої як адміністративно-правового примусу.

Ключові слова: прокурор; повноваження прокурора; вимога; адміністративно-правові заходи примусу; вплив на поведінку осіб.

В статье рассматривается прокурорское требование как один из видов административно-правового принуждения. При этом осуществляется характеристика полномочий прокурора, в частности, требования прокурора и проведение сравнительного анализа его общих признаков с признаками мер административно-правового принуждения.

Ключевые слова: прокурор; полномочия прокурора; требование; меры административно-правового принуждения; влияние на поведение лиц.

The article deals with prosecutor's demand as one of measures of administrative force. Moreover, such prosecutor's authority as application of prosecutor's demand is considered and analyzed, and main features of prosecutor's demand as administrative force are defined.

Key words: prosecutor; prosecutor's authorities; demand; administrative measures of force; influence on behavior of persons.

Вступ. Модернізація суспільних відносин в Україні призвела до кардинальних перетворень у взаємовідносинах держави та громадянина. На перший план почали виходити відносини пов'язані з реалізацією прав

та інтересів громадян. Разом з тим ці процеси супроводжуються очевидним посиленням значимості чіткого функціонування державної влади. При цьому особливої ваги набувають питання функціонування уповноважених державою органи що покликані забезпечувати режим законності відповідно до чинного законодавства.

Також в умовах зростання кількості порушень прав людини зростає роль головного державного органу в компетенцію якого входять питання забезпечення режиму законності – прокуратури. Із наявністю на сьогоднішній тенденції зміни пріоритетів у діяльності прокуратури із карального на захисний, особливо звертається увага на законність та обґрунтованість застосування адміністративно-правових заходів примусового характеру для забезпечення відновлення порушених прав як окремих осіб, так і держави.

Мета статті. Дослідити наявність визначальних ознак адміністративно-правових заходів примусу в прокурорській вимозі та надати їй характеристику як заходу примусу.

Стан дослідження. Щодо вивчення проблеми адміністративного заходу примусу основою дослідження стали праці таких вчених-адміністративістів як: В. Б. Авер'янова, О. М. Бандурки, Д. Н. Бахраха, В. М. Бевзенка, Ю. П. Битяка, В. В. Галуцька, В. М. Гаращука, І. П. Голосніченка, П. В. Діхтієвського, Д. Г. Заброди, Р. А. Калюжного, С. В. Ківалова, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, В. В. Конопльова, В. І. Курила, Р. С. Мельника, Д. В. Приймаченка, Н. П. Гиндик, Н. В. Хорошак, В. К. Шкарупи, Х. П. Ярмачі та ін. Проблемним питанням функціонування органів прокуратури присвячені роботи таких науковців як: А.С. Васильєв, Ю.М. Грошовий, В.В. Долежан, Ю.Полянський, Є.М. Попович, В.П. Півненко, М.О. Потебенько, О.Скрипнюк, В.В.Сухонос, Ю.С. Шемшученко, В.В. Шуба та інших. На сьогоднішній день дослідженню особливостей примусового характеру прокурорської вимоги у вітчизняній науці адміністративного права приділялось недостатньо уваги.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про прокуратуру» закріплює перелік повноважень прокурора серед яких закріплюється також можливість вимоги чи вимагати. Так, відповідно до статті 20 згаданого закону при здійсненні прокурорського нагляду за додержанням і застосуванням законів прокурор має право: 1) безперешкодно за посвідченням, що підтверджує займану посаду, входити у приміщення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, підпорядкованості чи приналежності, до військових частин, установ без особливих реперусток, де такі запроваджено; мати доступ до документів і матеріалів, необхідних для проведення перевірки, в тому числі за *письмовою вимогою*, і таких, що містять комерційну таємницю або конфіденційну інформацію. *Письмово вимагати* подання в прокуратуру для перевірки зазначених документів та матеріалів, видачі необхідних довідок, в тому числі щодо операцій і рахунків юридичних осіб та інших організацій, для вирішення питань, пов'язаних з перевіркою. Отримання від банків інформації, яка містить банківську таємницю, здійснюється у порядку та обсязі, встановлених Законом України "Про банки і банківську діяльність".

2) *вимагати* для перевірки рішення, розпорядження, інструкції, накази та інші акти і документи, одержувати інформацію про стан законності і заходи щодо її забезпечення;

3) *вимагати* від керівників та колегіальних органів проведення перевірок, ревізій діяльності підпорядкованих і підконтрольних підприємств, установ, організацій та інших структур незалежно від форм власності, а також виділення спеціалістів для проведення перевірок, відомчих і позавідомчих експертиз;

4) *викликати* посадових осіб і громадян, *вимагати* від них усних або письмових пояснень щодо порушень закону.

Можна бачити, що на ряду із поняттям вимога законодавцем застосовуються вислови, які можна сприймати як вимоги. Серед інших можна навести такі: входити у приміщення (у випадку відмови вимагати фізичного потрапляння на територію приміщення), одержувати, так само отримувати (звертатись про передання у фізичне володіння), мати доступ (звертатись про надання доступу), викликати (вимагати прибути, прийти).

Як бачається, в положеннях законодавства встановлюються такі повноваження прокурора, в яких його суть становить владний вплив на волю та поведінку осіб. Аналіз законодавства не дає відповіді на питання про поняття та сутність вимоги, а тим паче відсутні характеристика та ознаки вимоги прокурора. Досліджуючи дане питання, на нашу думку, необхідно виходити із таких позицій. По-перше, вимога є одним із повноважень прокурора, частиною діяльності прокурора. По-друге, вимога є юридичним фактом який разом із іншими фактами утворює юридичний склад із яким законодавець пов'язує виникнення відповідних адміністративних відносин.

Серед наявних точок зору на дане питання серед інших найменш вразливою є та згідно з якою адміністративний акт сприймається як поведінка, як дія, оскільки без дії немає діяльності – ні управлінської, ні адміністративної, ні державної, ні будь-якої іншої [1].

Дана точка зору, відображає широкий підхід до поняття «акти» і дає можливість включити в поняття акт не тільки результати правозастосовчої діяльності прокурорів, але й говорити про здійснення інших заходів (дій поведінки), через які виконуються повноваження, зокрема, і досягається виконання завдань та досягнення цілей зазначених в законі органами прокуратури, взагалі. На нашу думку, вимога це дія прокурора на початку відносин, тобто акт спонукання особи до добровільного здійснення необхідних дій, заходів. На відміну від вимоги, акт реагування відбувається коли вимога прокурора не мала результату, тобто це дія (захід, міра впливу) реакція прокурора, яка полягає у застосуванні своїх владних повноважень до особи, яка не виконала або не належно виконала обов'язок із виконання положення зафіксованого у вимозі.

Інші науковці стверджують, що вимога це не процесуальний акт прокурора, а вид службової документації [2]. Інші прокурорські акти (протести, подання тощо) також можна вважати простими службовими документами, а не процесуальними актами. Інша справа, що за оформленням результатів діяльності прокурорів службовими документами чи актами прокурорського реагування можна відрізнити вимоги та акти реагування. Відповідно до цього вимога відображається у простих службових документах, а акти реагування процесуальних актах – постанові, протестові, приписі, поданні.

Поняття вимоги в діючому законодавстві не надається. Науковці звертаючись до даної проблематики вважають, що вимогою можна називати звернення прокурора про виконання особами тих чи інших дій [3]. Погоджуючись в цілому із позицією професора В.Долежана, що по суті вимога це звернення про виконання дій, вважаємо за необхідне зазначити наступне.

Із позицій науковців та положень законодавства стає зрозумілим, що вимога є специфічною дією, яка проявляє ознаки зняття волі, впливу на поведінку інших осіб або врешті решт примусовості. Це наводить на роздуми про необхідність перевірки справедливості питання чи можна вважати прокурорську вимогу одним із адміністративно-правових заходів примусу. Для цього необхідно перевірити наявність відповідних ознак адміністративного примусу у даному явищі.

Виходячи із аналізу положень діючого законодавства можна виділити *ознаки вимоги* як заходу адміністративного примусу: 1) вимога має офіційний, державно-владний характер, оскільки висувається прокурором, який є уповноваженою державою особою на здійснення владної діяльності. Крім того, місце та роль органів прокуратури обумовлює владний характер діяльності прокурора та надає обов'язковості вимозі прокурора; 2) застосування вимоги здійснюється на підставі норм права, тобто вимога це активна дія прокурора, із здійснення конкретного повноваження, оскільки зміст, обсяги, обставини за яких здійснюється звернення є конкретними і передбачені законом. Тобто це не будь-яке звернення, а те, основні характеристики якого передбачені у нормі закону; 3) застосування вимоги здійснюється у сфері публічного адміністрування; 4) гіпотетично широке коло осіб, до яких може бути застосована вимога, конкретизується в безпосередньому конкретному правовідношенні. Вимога бути направлена до будь-якої конкретної особи фізичної особи громадянина чи посадової (службової) особи відносно, якої відповідно до законодавства та прийнятого рішення прокурора необхідно застосувати засоби адміністративного примусу; 5) відсутність службового підпорядкування між суб'єктами застосування прокурорської вимоги; 6) вимога пред'являється як до осіб, що вчинили правопорушення (для підтвердження чи відсутності факту порушення), так і до осіб, які правопорушення не вчиняли (з метою попередження правопорушення); 7) метою застосування вимоги є спонукання до здійснення дій самою особою. Від особи вимагається правомірне поведінка, акт доброї волі на виконання дії, яка необхідна для забезпечення підтримання прокурором режиму законності; 8) примусовий характер вимоги проявляється в імперативності у методах регулювання відносин із особами. Не викликає сумніву, що дане звернення є обов'язковим для тих осіб до яких звертається прокурор. Причому, законодавець підтверджує дану обов'язковість заходами державного впливу, які стануть наслідком для тієї особи, яка не виконає зазначені у зверненні дії.

На основі здійсненої характеристики та враховуючи наведені ознаки вимогу прокурора можна визначити як відображену в конкретному повноваженні прокурора дію примусового характеру, суттю якої є обов'язкове до виконання звернення до особи, з метою спонукання її до здійснення вказаних дій. Виходячи із цього вимогу можна вважати заходом адміністративно-правового примусу. Причому, прокурорська вимога може бути направлена як на попередження правопорушення, так і на його припинення. Залежно від характеру вимог вони можуть бути як заходами попереджувального, так і припиняючого характеру.

Ще один аспект розуміння вимоги. Вимога є юридичним фактом, тією життєвою обставиною із якою законодавець пов'язує виникнення відносин. Як правило, вимога сприймається в сукупності із іншими юридичними фактами, тобто є частиною юридичного (фактичного) складу. Прояв волі особи виконання чи невиконання вимоги прокурора створюють два різні склади. При виконанні вимоги виникають, так звані позитивні адміністративні відносини, прикладами яких можуть бути відносини контролю та нагляду (вимога про надання матеріалів для перевірки, про виділення спеціаліста; надання інформації), проведення процесуальних дій (виклик особи) тощо. При невиконанні вимог прокурора виникають адміністративні відносини пов'язані із застосуванням заходів державного впливу, в тому числі заходів примусу серед яких адміністративна відповідальність.

Форма вимог прокурора як правило є письмовою, але може бути і усною. Форму вимоги встановлюють положення статті 20 Закону України «Про прокуратуру». Так, у п. 1 ч. 1. статті 20 встановлено положення: *...Письмово вимагати* подання в прокуратуру для перевірки зазначених документів та матеріалів, видачі необхідних довідок. В інших випадках форма спеціально не обумовлюється, але мається на увазі, що вимога може бути виставлена усно, але частіше, для забезпечення захисту прав та інтересів осіб, забезпечення доказів у справі, дотримання дисципліни діловодства, як правило, здійснюється в письмовій формі. Від ступеня виконання вимог прокурора значною, якщо не вирішальною мірою залежить ефективність прокурорської діяльності, взагалі, та перевірок, нагляду, зокрема [4].

Висновки. Таким чином, вимога прокурора як дія, яка є частиною його повноважень виражена як в усній, так і в письмовій формі є адміністративно-правовим заходом примусу. Поняття вимоги прокурора можна визначити як відображену в конкретному повноваженні прокурора дію примусового характеру, суттю якої є обов'язкове до виконання звернення до особи, з метою спонукання її до здійснення вказаних дій.

Для будь-якого адміністративного заходу впливу властивою є обов'язковість. Обов'язковість прокурорської вимоги підкріплюється реальною можливістю притягнення до адміністративної відповідальності особи, яка не виконує рішення органу, який його видав.

Дані висновки не є остаточними, оскільки проблема визначення та застосування прокурором заходів адміністративно-правового впливу та інших питань пов'язаних із нею не вичерпується даною статтею і вимагає проведення подальшого дослідження.

Література

1. Розин Л.М. *Вопросы теории актов советского государственного управления и практика органов внутренних дел.* – М.: Юридическая литература, 1974. – 138 с.
2. Фесенко С. *Проблеми визначення функцій прокуратури // Вісник прокуратури.* – 2001. – № 1. – С. 14-18.
3. Долежан В. *Вплив прокурора на поведінку посадових осіб при реалізації ним наглядових повноважень // Вісник прокуратури.* – № 4 (58) – 2006. – С. 31-38.
4. Субботин Е.А. *Критерии и показатели эффективности общенадзорной деятельности прокурора // Питання конституційно-правового статусу прокуратури України та удосконалення її діяльності.* – Харків, 1999. – С. 181-186.

УДК 343.62(091)

О.Л. Хитра

к. ю. н.,

Львівський державний університет внутрішніх справ

І.Я. Хитра

к. ю. н.,

Львівський державний університет внутрішніх справ

ВИЗНАЧЕННЯ ПРИЧИН ТА УМОВ, ЯКІ СПРИЯЮТЬ ВЧИНЕННЮ НАРКОЗЛОЧИНІВ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ НЕПОВНОЛІТНІХ

В статті досліджується проблемні питання щодо теоретичного визначення причин та умов, які сприяють вчиненню наркозлочинів із залученням неповнолітніх. На підставі міжнародної та національної практики аналізуються дослідження науковців щодо єдності в поглядах шляхів подолання злочинності серед неповнолітніх.

Ключові слова: *кримінально-правова норма, залучення, неповнолітні, наркозлочини, профілактика.*

В статье исследуются проблемные вопросы теоретического определения причин и условий, способствующих совершению наркопреступлений с привлечением несовершеннолетних. На основании международной и национальной практики анализируются исследования ученых относительно единства во взглядах путей преодоления преступности среди несовершеннолетних.

Ключевые слова: *уголовно-правовая норма, привлечения, несовершеннолетние, наркопреступления, профилактика.*

The paper examines issues concerning the theoretical determination of the causes and conditions that contribute to the occurrence drug crimes involving minors. Based on international and national practice analysis study by researchers at the unity of opinion solutions to juvenile delinquency.

Key words: *criminal law, attraction, minors, drug crimes, prevention.*

Постановка проблеми. Уся система заходів боротьби із залученням неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність повинна спрямовуватися на усунення причин, які сприяють вчиненню даного виду злочинів, та умов, що полегшують залучення.

При вивченні причин та умов залучення неповнолітніх у сферу обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, аналізується взаємодія соціального середовища й різних типів особистості.

Розкриваючи сутність причин й умов залучення неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність, можна зазначити, що вони складаються з компонентів, які являють систему соціально негативних відносин, явищ і процесів, що детермінують злочинність як свій наслідок.

Стан дослідження проблеми. Питання кримінально-правової характеристики злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів розглядалися в працях багатьох вчених,